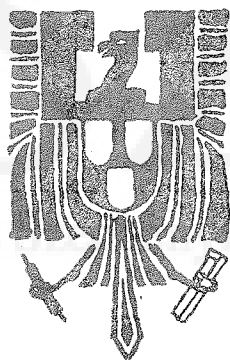

MUNKA ÉS BECSÜLET

EMLÉKFÜZET

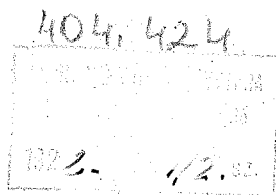
TANAY JÓZSEF, GRÓCZ ERNŐ, PAULICH JÁNOS,
MOLNÁR LÁSZLÓ, NAGY KÁLMÁN, HIRSCH FERENC,
NOSKE ERNŐ, NOVÁTZKY JÁNOS,
WIRTH KÁROLY

50
ESZTENDŐS PÁLYAJUBILEUMÁRA

KIADJA A PESTI KÖNYVNYOMDA R.-T. SZEMÉLYZETE

BUDAPEST, 1922

Engedjessék meg nekünk, hogy ünnepeljünk. Ünnepeljünk kilenc olyan egyszerű embert, akinek bölcseje nem volt koronás veretű, s nevöket nem harsogja a napsajtó, de akik mindamellelt sokat, az értékes dolgoknak legértékesebbikét: produktív munkát, valódi munkát, egy félszázadon túl terjedő időszak valódi munkáját rakosgatták oda a nemzet oltárára.

Mindeneknek viszonylagos az értéke, csak a teremtmő munkáé abszolút és változhatatlan. A tegnap ünnepelt államférfiú mára közgyűlölet tárgya lehet, s a késő idők történetírója kártékonynak bélyegezheti a működését; a máma divatos teóriákat holnapra silány agyrémnek meg hazugságnak nevezheti a világ; egész sereg foglalkozásnak problematikus az erkölcsi és materiális létjogosultsága, csak egy van, aminek az értéke örök és változhatatlan: ez a munka, a teremtmő, javakat produkáló és reprodukáló, nemzeteket boldogító munka.

A munka: erkölcs; a munka: becsület; s amely világnézetnek nem ez a gerince: csak boldogtalanságot hozhat az emberiségre. A munka az, ami felölel minden lehető szépet, jót és magasztosat az emberi életben.

Kilenc derék öreg kollégánk sorakozik előttünk. Mind-megannyi hőse a világboldogító valódi munkának. Ötven esztendeje dolgoznak ernyedetlenül. Mindegyikük hozzávetőlegesen százötvenezer hasznos munkaórát dolgozott le életében. Számítsuk ennek teljes termelvényi értékét amerikai módra — tehát reálisan — óránként csak egy dollárjával (számíthatjuk, mert a munka belső értékét a valutakülönbség nem bontja meg), számítsuk le ebből az állam háború előtti 15%-os részesedését, a mostani 40—50%-ot, s rá kell jön-

nünk, hogy ez a kilenc egyszerű ember a munkája révén sok-sok millió koronával járult hozzá a nemzeti vagyon növeléséhez és az állami gépezet fõntartásához. Ha Csonka-Magyarország öt millió felé járó felnõttjének csak kilencfized része dolgozna úgy, oly igazán, akkora ügybuzgósággal s igyekezettel, mint most jubiláló öreg munkástársaink: rövid emberöltõ alatt soh'se látott jólét és megelégedettség lenne úrrá e siralomtanyán...

Kilencszer százötvenezer munkaóra! Mennyi gondolat-szikra pattant ki ez alatt jubilánsaink agyában a legfõ közjõ: a munka javára?! Mennyi szent veríték gyöngyözõdött tisztos homlokukon?! Mennyi lehet az a szárnyaló akarat, amely ágyat vetett ennek a kilencszer másfélszáz-ezer-órás áhítatos munkálkodásnak?!

Százötvenezer becsülettel lerótt munkaóra! Mutassanak ennél szebb nemesi levelet. A munka beláthatatlan hadseregének felsõ tízezre közé emelõdtek általa jubilánsaink. A munka hercegei, a munka grófjai, lovagjai, hõsei lettek általa!

Õszülten és megtépetten, de félszázad termékenyítõ munkájának büszke öntudatával áll elõttünk kilenc munkástársunk; multjuk jobbára nélkülözés, a holnapjuk bizonytalan, de a munkásbüszkeség ott kell hogy ragyogjon a szemükben.

Becsüljük meg õket. Jól dolgoztak. Egyenként másfélszáz-ezer munkaórát! Övék volt a munka és a becsület, vajjon elkövetkezik-e érte valaha a haza és a társadalom elismerése?

TANAY JÓZSEF

A turáni ember típus apoteózisa kívánczik a follunk alá. Azé a típusé, amelyet Baumgartentől kezdve az etnografusok hosszú sora legföljebb csak átmenetinek volt hajlandó elfogadni az úgynevezett aktív és passzív race-ok között. Szeretnék bizonyítani, hogy a turáni típusnak éppen a legfisztább, s ezért ma már elég ritka képviselői között is akadhat olyan ember, aki egyesíti magában az aktív race-ok minden szellemi nagyra-termettségét, teftvágását, munkakészségét; akiben ezenfelül lobogó lánggal ég a progresszivitás lelkesedése, aki maga a megfestesült szociális lelkiismeret, akinek hosszú életefolyásából olyan magasztos etika szűrődik le, hogy példaképül vehetné őt minden magyar ember. Hiszen az ilyen emberek viszik előre hazájuk és az emberiség ügyét.

Mert Tanay József gyönyörű példánya a keveretlen magyarságnak. Ez a nemes arcforma és az a meleg szempár csak a magyar rónán található, a Kúnságban, a Hajdúságban meg a Körösök vidékén.

Tanay József ötvenesztendőös nyomdászti pályafutása nagyszerű láncolata a munkának. Fél századon át napi nyolc órát dolgozott a kenyérért hivatalból, s további legalább is nyolc órát a közért, lelkesedésből és szociális kötelességtudásból.

Ennek az ötvenesztendős munkásságnak a históriáját megírni: kötetek kellenének hozzá. Sajna, erről nem lehet szó. Fűzzünk össze tehát legalább egy bokrétácskát ünnepeltünk életének legkimagaslóbb eseményeiből, amelyek jórészt egyúttal a magyar könyvnyomtatásnak és a magyar munkásjóléti törekvések történetének is útfelzői.

* * *

Tanay József 1857-ben született Békésgyulán. Édesapját, Tanay Gyula iskolaigazgatót szépszájú családdal áldotta meg a sors, de ő pedagógus létére tudta a módját, miképpen adjon gyermekei mindenkinek olyan nevelést, amely elsőrendű emberi értékekben teszi őket gazdagokká.

Életemben maradt hat fiúgyermek közül kettő: az 1846-ban született Ödön és a tizenegy évvel fiatalabb József a nyomdász-névnek szereztek minden téren becsületet.

Tanay József eredetileg nem készült nyomdásznak. Édesapja előbb középiskolai tanulmányokra fogta; elvitte Aradra, ahol szerencsésen végigjárta a gimnázium két első osztályát; majd Nagyváradra küldte, ahol a harmadik és negyedik osztályt végezte el becsülettel.

A negyedik gimnázialis osztály sikeres elvégzése után gyógyszerészgyakornokká lett Tanay József, de sehogyan sem érezte jól magát a tégelyek és medicinás üvegek világában; bátyjának Ödönnek a példája ellenállhatatlanul húzta őt a tipográfia felé; végre is 1871-ben nyomdásztanulónak állt Dobay János jóhírű gyulai nyomdájába.

Fölszabadulása után nem sok időt töltött Gyulán. Ambíciója már 1875-ben Budapestre hozta, ahol a Pesti Könyvnyomda Részvénytársasághoz lépett be, s annak alkalmazottja immár negyvenhét esztendeje. 1879-ben korrektorrá lett, 1886-ban helyettes művezetővé választotta őt a nyomda személyzete.

Igenis, választotta. A faktorrá-levésnek ezzel a szokatlan módjával a jóemlékű Hirsch Lipóton kívül csak Tanay József dicsekedhetett. Lovag Falk Zsigmond eszméje volt, hogy azt a bizalmi emberét, aki a vállalat legfontosabb munkakörét látja el, s aki összekötő kapocs munkáltató és munkás között: a személyzet által választassa meg. A következők igazolták Falk Zsigmond elhatározá-

sának bölcs voltát: a nyomda személyzete legérdemesebb és legnépszerűbb pályatársát választotta faktorrá, s a munkamenet harmóniája mindenkorra biztosítva lőn.

1892-ben tényleges művezetővé, 1913-ban pedig az egész vállalat igazgatójává lett Tanay József. 1902-ben, részvénytársasági munkásságának huszonöt-évesztendő jubileumakor: nagyszabású ünnepet rendezett tiszteletére a főváros nyomdászvilága.

Időközben kitüntetésekben is volt része. Megkapta az Országos Iparegyesület ezüstérmét, majd 1896-ban a koronás arany érdemkeresztet, s 1898-ban a Ferenc-József-rend lovagkeresztjét.

* * *

Amint már említettük: Tanay József 1875-ben jött fel Budapestre. Hogy értelmességével és fiatalos tett-erejével mennyire kitért kortársai közül: bizonyítja, hogy már a rákövetkező évtizedben választmányi tagja volt az anyaegyesületünknek. Csakhamar tagja lett a Typographia szerkesztő-bizottságának is, s tevékeny része volt mindenben, ami az akkori nyomdászok szívét hevesebb dobogásra tudta indítani.

Firfinger Károly leköszönése után: 1881 február 4-én őt választották a Typographia szerkesztőjévé. Az 1881-iki Szent-István-napkor tartott második magyar nyomdász-kongresszuson mint küldött vett részt, s előadója volt egy a magyarországi nyomdászegyesületek kölcsönösségére vonatkozó fontos javaslatnak. Az 1882-iki kongresszuson a kerületi szervezési bizottságba választották, s mint ennek elnöke, sokat dolgozott az országosítás előkészítésén.

Ekkoriban — 1882 vége felé — tört ki teljes erővel az a különben már régóta lappangó mozgalom, amely a Typographiának megmagyarosítását tűzte ki céljául. A mozgalom kiindulási pontja a Budapesti Könyvnyomdászok Társasköre volt, élén az elnök Tanay Józseffel, Ács Mihálylyal, Firfinger Károlylyal, nyomukban az akkor még ifjú s nagyreményű magyar kultúra nevelőjeinek sokaságával.

A két párt döntő küzdelme 1883 április 8-án ment végbe. A magyarosításra törekvő párt két szavazattal

kisebbségben maradt, aminek következtében Tanay József leköszönt a Typographia szerkesztőségéről.

Szakszervezeti irányban való működésének vannak még ezután is kiemelkedő pontjai. Nagy része volt az 1885-iki nyomdászkongresszusnak az országosítást illető előmunkálataiban; Zaka Lajos szerkesztősködése elején ő volt a szerkesztő-bizottság elnöke, s az 1885-iki árszabálymozgalom idején ő volt az árszabálybizottság előadója, valamint az egész mozgalom egyik fő-fő vezetőembere.

1886 után tevékenységének súlypontja mindinkább a szakirodalom terére helyeződött át. Nagy, sőt igen nagy szerepe volt ezután is a magyar nyomdászok társas életében, de — időközben faktorrá lévén — szakszervezeti irányú kombattáns működése megszűnt; a Typographia fényesfollú szerkesztője, az árszabálymozgalmak tüzeszavú vezére lassankint a mindenlátó, megfontolt és jóakarátú közvevítővé lett, amint az már pozíciója által is determinálva volt. E minőségében csak jót és hasznosat cselekedett, mind az egész nyomdaipar, mind pedig régi osztályostársai javára.

A magyar nyomdászati szakirodalom pedig édesapját, egyik megalapítóját tisztelheti Tanay Józsefben. Minden, ami Nagy-Magyarországon a szakirodalom és a szakfejlesztés jegyében történt: közvetve vagy közvetlenül jórészt az ő nevéhez fűződik. Pusztai Ferencsel ő volt az első Magyarországon, ki izzó lelkesedéssel és tömörkedő fáradtsággal szakirodalmi vállalatokat létesített, jeles szakírókat nevelt, s tereit biztosította ezek munkásságának. A maradandóbb jellegű szakirodalmi vállalkozások ősé- nek, az 1883-ban megindult Magyar Nyomdászok Évkönyvének is első szerkesztője ő volt.

Nagyobb arányú szakirodalmi tevékenységet főképp 1891-től kezdve fejtett ki Tanay József, amikor a Könyvnyomdászok Szakköre az ő szerkesztésével megindította a Grafikai Szemlét.

Szakirodalmunk ekkor kezdődő hőskora még mindenkinek élénk emlékezetében lehet. A nyomdászok ezrei emlékeznek még bizonyára ez időkre, amikor szaklapjaink gyönyörű és nemes versengéssel csak úgy ontótták a tudnivágyó nyomdászok számára az ismeretanyagot, s

amikor a Tanay vezérelte Szakkör a Magyar Nyomdászok Évkönyve esztendőről esztendőre szebbé tételével, egy nagyszabású szakoktatási programm kiépítésével, vándor fölolvasások, kiállítások rendezésével lendített oly hihetetlenül nagyot a nyomdászati szakkulturán. Amikor ezernyi tipográfus fordult meleg érdeklődéssel a tulajdon mesterisége felé, mert Tanayék ráismertető szeme és ujjmutatása soha sem sejtett szépségekre tette őket figyelmessé.

Bizony, ennek a nagyszerű mozgalomnak fő-fő élte-tője ünnepeltünk volt, aki magasabb színvonalú értelmisé-gével mindenben rögtönösen fölismerte a szépet, helyeset, s azt lelke egész hevével támogatta. Lófoft-futott, szónokolt, lelkesedett, mindenkit magával ragadott. Öröm volt vele dolgozni. Szeretefreméltósága és ékesszólása áldozatokra bírta, ha kellett, a leghidegebb eszű üzlet-embereket is. Így született meg a Szakkörnek kísérleti nyomdája, így építettünk messze világító szakirodalmi intézményeket. Az ő egyénisége körül forgott minden, ő volt a magyar nyomdászati irodalomnak legnagyobb reprezentánsa, egyszersmind spirítus rectora is sok ideig.

Az ő neve meg a magyar nyomdászati szakirodalom majdnem egy fogalom.

* * *

Ünnepeltünk igazi példaképe a nagystílű embereknek. Sohasem kicsinyeskedett. Pártoskodás, személyi dolgok nem értek föl hozzá. Mindig csak az ügyet, a célt látta maga előtt, s ennek szolgálatába állította a maga tett-erejét s nem közönséges szónoki képességeit.

Tudta ezt mindenki. S szerették és tisztelték érte. S mi sem természetesebb, mint hogy ha ember kellett a gátra: őt választották meg elnökül, vezetőül, irányítóul, mert az ő személye mindig az egyéni torzsalkodásokon való fölülemelkedést és a munkát meg ügyszeretetet jelentette.

Csak keftőt említettünk még meg e sokfelé viselt tiszt-ségei közül. Mind a keftő történelmi jelentőségű, mert az ő működése idején, részben az ő fáradozása útján nőttek az illető intézmények százezeres taglétszámúakká s már a jelenben is mérhetetlen fontosságúakká.

Egyik ilyen intézmény a Munkásbiztosító. Mikor a munkásbetegsegélyezésről szóló törvényt a kilencvenes évek elején megalkották: Tanay József egyszeriben meglátta ennek a munkásság sorsát biztosabbá tevő jó oldalait, s az általa annyira szeretett kicsiny emberek érdekében hatalmasan kivette részét az építő munkából. Esztendőnk hosszú során át alelnöke, majd elnöke volt a budapesti kerületi betegsegélyező pénztárnak.

A másik intézmény az Általános Fogyasztási Szövetkezet. Tanay József ott volt az alapításánál, s — jobbára elnöki minőségben — azóta is mérhetetlenül sokat dolgozott a munkásemberek konzumjáért.

Nem szólunk erről többet. Százezernyi jó magyar munkás úgyis tudja. Valamikor majd a história veszi róla át a szót. Mert Tanayék itt már a históriának dolgoztak. Úgyis, mint a rochdalei takácsok.

* * *

Hogy ünnepeltünk évtizedek sorvasztó munkáját oly jól bírta: nagy része van benne hitvesének, Guth Albert betűöntőde-vezető leányának, ki szerető gondossággal igyekezett azon, hogy mentől kellemesebb otthonát varázsoljon százfelé is elfoglalt férje-ura számára. Három élő gyermekük közül József fiuk az Országos Munkásbiztosítóban tífkár, Irma leányuk egy kiváló pedagógusnak a felesége, a legifjabb Jenő pedig még az egyetemét járja.

Íme ez a szűkebb családjá ünnepeltünknek. A tágabb család annál számosabb. Belé tartozik Nagy-Magyarország tízezernyi nyomdai munkása, s még sok ezer a fokozatos szociális fejlődésünkért lelkesedő olyan ember, akinek közvelesen is alkalma volt megismerni és egyszersmind megszeretni Tanay József remekbe szabott egyéniségét.

G R Ó C Z E R N Ő

Ez a szelid, higgadt öreg kollégánk is igen jelentékeny nyomdászmultra tekinthet vissza. 1859 január 12-én született Horgoson, Csongrád megyében, hol atyja községi jegyző volt, s ahonnet a család csakhamar Szentésre költözött, ahol atyja a város főjegyzője lett. Itt járt iskolába is, de mivel atyja korán elhunyt, az iskolát abba kellett hagynia és 1871 október 24-én belépett szedőtanulónak Cherrier János szentesi nyomdájába. 1875 október 24-én felszabadulván, már 1876 január 9-én Budapestre jött, ahol az Athenaeumban kapott alkalmazást. Egy év után azonban, kevés lévén a munka, mint fiatal szedőt elbocsátották, amidőn Jászberénybe jutott Bakos István nyomdájába. Ismét Budapestre jöve, 1878 február 6-án a Légrády-nyomdában kap kondíciót, ahol szintén rosszak voltak a viszonyok és a munka is kevés lett. Bakos István felkeresésére tehát újból Jászberénybe ment.

1879-ben ismét följött Budapestre, midőn július 21-én az Athenaeumba lépett be kondícióba, honnét 1880-ban, karácsonykor, parciális sztrájk következtében lépett ki.

1881 január 2-án pedig Schlesinger és Wohlaier nyomdájába lépett be az Egyetértéshez, s midőn 1882 áprilisában az Egyetértés átment a Franklin-nyomdába, Grócz Ernő is átlépett, de megbetegedvén, 1883 márciusban

Kecskeméten vállalt kondíciót egy hetilapnál. Innen 1884 március 24-én a Pesti Könyvnyomdába lépett be. Három évig mint számoló-, táblázat-, hirdetésszedő és tördelő, 1887 augusztus óta mint korrektor, 1907 óta pedig mint revizor tölti be felelősségteljes állását.

1883 május 14-én nősült meg, Dunaadonyból feleségül vevén Puskás Etelt, az odavaló nyugalmazott jegyző leányát. Házasságukból négy gyermek született. Két fiú és két leány. Az egyik fia a Munkások Rokkant-Egyletének tisztviselője, a másik azonban 1915 június 16-án az olasz harctéren a Krn-hegységben hősi halált halt mint hadapród és harmadéves gépészmérnök műegyetemi hallgató.

Közéleti tevékenységét 1883-ban Kecskeméten kezdte meg, amennyiben a Nyomdászok Közlönyébe több cikket írt, majd 1884-ben Budapestre kerülve, 1885-ben az anyaegylet választmányi tagja lett s egyszersmind jegyzője, könyvtárosa és Zaka mellett a szerkesztő-bizottság tagja is. Később a Szakkörnek is választmányi tagja lett és egyúttal szakbizottsági tag, s mint annak előadója a nyomdásztanulók szakiskolájának érdekében ftervvázlatot dolgozott ki, ami a szakirányú iskolákra impulzust adott.

A hífelszövetkezetnek is hosszabb ideig jegyzője volt, valamint mint jegyző résztvevtt a Korrektorok és Revizorok Köre megalapításában és ennek alapszabályait Schwind Béla elnökkel együtt ő készítette.

Néhányszor az árszabálvmódosító bizottságnak is tagja volt és nem csekély munkásságot fejtett ki. Ezeken kívül számos szakcikket írt a Magyar Nyomdászafba, a Grafikai Szemlébe, Magyar Nyomdászok Évkönyvébe, nemkülönben szaktársadalmi cikkeket a Typographiába. Önálló szakmunkája is volt: A Betűszedés Kátéja cím alatt, mely két füzetben jelent meg. Ezeket kiegészítendő még egy nagyobb szakmunkát is írt „A betűszedés alapismeretei” címen, melynek 20—24 ívet kitevő kéziratái azonban a nagy világfelfordulásban elkallódtak.

PAULICH JÁNOS

kifűnő, sokoldalú és nagy tiszteletben álló korrektora a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaságnak. Ötvenesztendősz nyomdászti multját végesvégig a legönzeflenebb szakfarsiaság jellemzi.

Alantabb következő, dióhéjba foglalt kis életrajza egész sorozatát mutatja azoknak az erkölcsi erőpróbáknak, amelyeket Paulich János mindenkor diadalmasan állott meg. Amikor arról volt szó, hogy a kollegialitás érdekében valami áldozatot hozzunk, Paulich kollégánk mindig az első és a tántoríthatatlanul kitartók közt volt.

1860-ban született Zimonyban, ahol édesapja a Duna-gőzhajózási Társaság alkalmazottja volt. 1865-ben apját áthelyezték Pestre, s a kis Paulich János itt került az iskolába. Négy elemi és egy reáliskolai osztály elvégzése után 1872-ben, az eredetileg sztrájk miatt megrendszabályozott nyomdászoktól alapított s akkoriban igen jelentékeny Első Magyar Egyesületi Könyvnyomdába (a Bálvány-utca és Fő-utca, mai Arany János-utca sarkán) került tanulónak, s négy esztendősz tanulás után itt is szabadult föl 1876-ban. 1878-ban átmént a később tragikus sorst ért Fanda József nyomdájába, ahonnan azonban az 1880-iki parciális sztrájk alkalmával kiszorult. 1881-ben Buschmann Ferencnek, a Typographia egykori szerkesztőjének a nyomdájában dol-

gozott. Amikor az akkortájt igen nagy mértéket öltött munkanélküliség őt is utólérte, nem vesztette el energiáját, s más téren igyekezett a kenyerét megkeresni; pár hónapig a Dunagőzhajózási Társaság alkalmazottja volt. Majd újra belépett az Első Magyar Egyesületi Nyomdába, 1883-ig dolgozva ott, amikor a Rudnyánszky-féle (később Nagy Sándor) nyomdába ment át. Tíz esztendő telt el ebben a jó hírű nyomdában, mint lapszedő.

Ebbe az időszakba esett a nősülése is; 1887-ben feleségül vette özv. Hanisch Antalné szül. Vitézky Paulát, boldog házasságban élve véle a hitvesnek 1912-ben bekövetkezett haláláig.

1893 szeptember havában a Budapesti Hírlap ott hagyta a régi Nagy Sándor-féle nyomdát, s a saját új nyomdaépületébe került, a Rökk Szilárd-utcába. Paulich kollégánk is véle ment s ott dolgozgatott egészen az 1895-iki nagy bérharcig...

1896 januárjában az akkori Kosmos- (most Globus)-nyomdában kapott kondíciót, s itt maradt 1899-ig, amikor a Magyarországnál fölmerült árszabálysértések kilépésre kényszerítették. Még ez év végén a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájába került, s ott tevékenykedik még ma is.

Tíz évi özvegység után 1920-ban újból megnősült, feleségül vevén özv. Hedrich Antalnét, kivel azóta is ideálisan szép és boldog házasságot él.

M O L N Á R L Á S Z L Ó

E mindig vidám és fürge kollégánkról senki sem merné föltételezni, hogy már hatvanhárom esztendő nyomja a vállát. Pedig jobbára embert-örlő munkát végzett fél-századon keresztül, a betűk millióit sorakoztatva egymás mellé.

Az öreg kollégáink által végzett munkamennyiséget nem szabad azzal a mértékkel mérnünk, mint a mostani fiatalokét. A régi világban hosszabb volt a munkaidő: Budapesten jobbára kilenc óra, de a vidéken csekély kivétellel mindenütt tíz óra volt napjában. A munka intenzivitása sem igen maradt a mostani mögött; a testi szervezete annyira megviselő kompressz-szedés volt az uralkodó, sőt a lapoknál deputátumot szedtek. A külön-órás ma ritka dolog, harminc-negyven év előtt úgy-szólva mindennapos volt. Bizony, szociálhigiénéi tekintetben is valósággal csoda, ha a régi, annyira kihasznált kollégáink egyike-másika jó egészséggel érte meg ötven-esztendőös pályajubileumát.

Molnár László kollégánk 1859 szeptember 8-án született Aradon. Az elemi iskolát és két gimnáziumi osztályt elvégezve, 1872-ben szedőtanulónak állott Goldscheider Henrik jóhírű aradi könyvnyomdájába. Fölszabadulta után is ott dolgozgatott még vagy kilenc esztendeig, amelyet

azonban 1881-ben egyévi katonáskodás szakított meg a honvédségnél. 1883-ban a Réthy Lipót aradi nyomdájába lépett be, hol öt esztendeig volt lapfördelő. További öt esztendőt a Gyulay István nyomdájában töltött el, szintén lapfördelői minőségben. Az „Arad-csanádi nyomda“ alkalmazottja is volt egy évig, s Békéscsabán is kondicionált másfél esztendőt.

Budapestre az ezredéves kiállítás után jött Molnár László. A Pallas-nyomdának akkori technikai vezetője, a szakirodalmi téren oly nagy érdemeit szerzett Pusztai Ferenc szívesen alkalmazta őt. 1899 május 21-én a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájába lépett be, s rövid megszakítással itt dolgozik ma is, vagyis immár huszonhárom esztendeje.

Hymen rózsaláncait első ízben 1884 december 24-én szedte magára Molnár kollégánk. Másodszor 1910 május 25-én nőült. Azóta is boldog családi életét él. Fia már embernyi ember, gyógyszerész és öröme telhetik benne, csakúgy, mint vígan csicsergő, kedves kis unokáiban.

N A G Y K Á L M Á N

Ez a magas kora mellett még ma is daliás termetű kollégánk 1857-ben született Győr városában. Szülei korán elhaltak, s ezért nagyanja gondoskodott neveltetéséről. A négy elemi és egy latin osztály elvégzése után 1871 január 1-ével a győri Czéh Sándor-féle nyomdába állott be fizetés nélkül számított három esztendőre szedőtanulónak. Fölszabadulása után még négy hónapot töltött e jó hírű nyomdában, de a munka megcsappanván, főnöke átküldte őt édesapjának magyaróvári nyomdájába. 1879 október 1-ig, katonasághoz bevonulása napjáig, maradt Nagy Kálmánunk a magyaróvári Czéh-féle nyomdában. A katonáskodás nehéz három esztendeje alatt szakaszvezetőségig vitte, majd pedig áttették az 56. népfölkelő-hadosztályhoz, mint tisztjelöltet. Leszerelése után ismét visszatérve Magyaróvárra, 1889-ig dolgozott a Czéh-féle nyomdában.

Ujabb tapasztalatokra vágyva, még ebben az évben Győrbe utazott, ahol a Surányi-féle nyomdában vállalt kondíciót. 1892-ben kilépve, dolgozott Nagybecskereken a Pleitz Ferenc Pál nyomdájában, később Komáromban Spitzer Sándornál. Innen Budapestre jött, s a Wodianer-nyomdában szedősködött tizenkét évig (1895—1907), majd átlépett a Korvin Testvérekhez (1907—1908), innen pedig

a Márkus Samu nyomdájába (1908—1909), aztán a Pátria-nyomdába (1909—1910). Még ez évben (1910 június 27-én) a Pesti Könyvnyomda Részvénytársasághoz került, ahol hat esztendei korrektoroskodás után most ismét a szedő-szekrény mellett keresi meg a kenyerét.

Nagy Kálmán kollégánk kétszer nősült meg hosszú pályafutása alatt; először 1885-ben, 23 esztendeig éldegélve együtt a hitvesével; majd néhány évi özvegység után 1913-ban másodszor nősült, feleségül vevén Kovács Erzsébetet, akivel boldog egyetértésben él együtt ma is.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

H I R S C H F E R E N C

szaktársunknak bár egyszerű kis történet az élete, de bőségesen vannak benne fölemelő momentumok.

1857 augusztus 16-ikán született Budán. Édesapja szegény állami hivatalszolga volt, ki örömeit iskoláztatni volna fiát, de szerény anyagi körülményei nem engedték ezt meg. Az elemi iskola negyedik osztályának elvégzése után odaadta tehát a magyar kir. állami nyomdába tanulónak.

Hirsch Ferenc tanulási ideje 1870 november 20-ától 1874 október 31-éig tartott. Föltszabadulása után az állami nyomdában maradt gépmesteri minőségben egészen 1877 október 3-áig, amikor három esztendőre katonának kellett bevonulnia.

A katonáskodás elmúltja után ismét az állami nyomdában találjuk Hirsch Ferencet. Itt dolgozott ernyedetlen buzgalommal ama bizonyos emlékezetes dátumig — 1895 november 14-éig — amikor is a kondícióban való megmaradás és a szaktársi tisztesség dilemmája meredt itt Budapesten a nyomdai munkások ezrei elé.

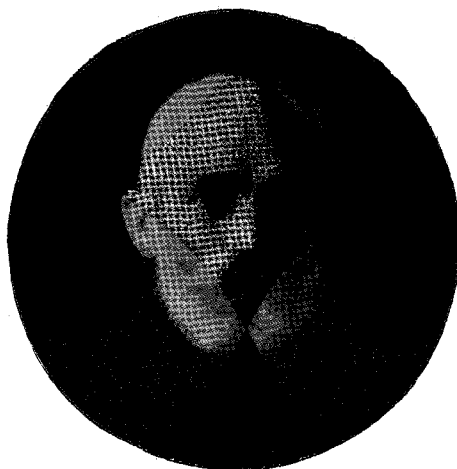
Hirsch Ferenc az utóbbit választotta, aminek következtében a boszuálló bürokrácia a sztrájk lezajlása után nem engedte őt vissza a régi munkahelyére. Megrendszabályozták!

Keserves idők következtek Hirsch szaktársunkra és szegény, ártaflan családjára. Apró, csipri-csupri kisegítő kondíciócskák, sok nélkülözés, szenvedés, de a becsület megmaradt.

1896 év elején ilyenképpen dolgozgatott a Légrády Testvérek, majd a Rigler József Ede nyomdájában. Átmenve a Czettel és Deutschhez, 1898 május 20-ikán saját szántából kilépett, s mert a fővárosban nem ígérkezett számára kondíció, a veszprémi Köves és Boros-féle nyomdába ment gépmeszernek. Másfél esztendő telt el Veszprémben, megint csak visszatért Budapestre, hol ismét a Légrády Testvérek nyomdájában kapott kondíciót. Innen kilépve, a Kosmosnál dolgozott hat hónapig, majd több kisebb fővárosi nyomdában is rövidebb-hosszabb ideig, míg végre 1904 szeptemberében a Pesti Könyvnyomda Részvénytársasághoz került, ahol ma is fiatalos erővel végzi a nehéz munkáját.

Hirsch szaktársunk is kétszer nősült a hosszú évtizedek folyamán. 1885 február 1-én nőül vette Pozsár Máriát, aki gyors egymásutánban két fiú- és egy leánygyermekkel örvendeztette meg őt, öt évi boldog együttélés után azonban fiatalon elhalt. Másodszor 1891 június 15-én nősült meg, nőül véve Dunzendorfer Lujzát, kivel még ma is híven megoszthatja minden bűját-baját. Második házasságából született kis fia korán elhalt.

NOSKE ERŐ GYULA

barátunkat, a hangjegynyomda érdekes művezetőjét idegen föld szülte. Egy új és értékes technika mestereképpen Németországból került hozzánk, s az idők folyamán itt akklimatizálódott, dús gyökeret eresztve a magyar rögbe.

1855 március 23-án született a sokszorosító művészek Mekájában, Lipcse városában. Az elemi és polgári iskolák összesen hét osztályát ott végezve, 1869 húsvétjakor beállott E. J. Pickenhahn hangjegymetsző intézetébe tanulónak. Négyesztendő tanulósi idejének letelte után egy ideig még tanítómesterénél maradt, majd ismeretei öregbítése végett átment az F. W. Garbrecht-féle ugyancsak lipcsei hangjegymetsző-műintézetbe. Innen vonult be katonának 1875-ben.

Három-esztendei katonáskodás után megint visszament Garbrecht-hez, de csakhamar továbbhajtottá őt az intelligens német munkások közös tulajdonsága: a tudásvágy, az érdeklődés minden iránt, ami új és szokatlan. 1879-től 1889 végéig, tehát teljes tíz esztendőn keresztül Oroszországban dolgozott Noske Ernő, még pedig előbb Szent-Péterváron a Bernard M. cégnél, majd Moszkvában Jürgensonnál. Különösen az utóbbi városban tele érdeklődéssel szívta magába azt a sokféle szépséget és színes hangulatot, ami a nagy-orosz városoknak a sajátja.

Visszatérve Lipcsébe, a Brandstetter-féle műintézetben dolgozgatott, amikor egyszerre csak megjelent ott Falk Zsigmond dr., a világhíres magyar könyvnyomtató lovag Falk Zsigmondnak akkor még csak húsz-éves, tettevágó és tüzes ambíciójú fia, akinek lipcsei tanulmányútja fordulatót jelent Noske Ernő életében.

Falk Zsigmond dr., a praktikus nyomdász és elősmert zeneköltő fájdalommal látta, hogy hangjegy-előállítás dolgában a magyar sokszorosító-ipar képességei végtelenül gyöngék, s esztendőről-esztendőre nehéz milliók vándorolnak ki Németországba olyan magyar kóta-művekért, amelyek egy magyar hangjegy-nyomda előállítására esetében bizvást itt készülhetnének. Ennek a magyar hangjegy-nyomdának megalapítását tűzte ki tehát legelső céljául, s fiatalos lelkesedésével s kitartásával sikerült is terveit megvalósítania.

Az új vállalkozás technikai vezetőjéül Falk dr. a nyugodt, komoly, megbízható és kifűnő szakerőt, Noske Ernőt szemelte ki, aki csakhamar útra kelt s 1891 január 20-án elfoglalta a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság hangjegymetsző-osztályának művezetőségét. Ő rendezte be ezt az osztályt, s azóta is az élén áll. Főnökei megbecsülik, kollégái — az általa nevelt magyar hangjegymetszők — szeretik és tisztelik. A nyomda 1918-ik évi jubileumakor kifűntetésben is részesűlt: a koronás ezűst érdemkeresztet kapta.

NOVÁTZKY JÁNOS

Aki ezt a mi mindig jókedvű és fáradhatatlan barátunkat látja, el se gondolná, hányszor és mennyire végigvert már rajta a sors durva keze. Annyi helyes életfilozófia gyűlemlett össze ebben a pirosposzgás egyszerű öreg emberben, hogy e tekintetben a bölcseséget kanállal evett tudósok is bizvást tanulni járhatnának hozzá.

1860 június 24-ikén született Pesten, a Józsefváros régi híres Sörfőző-utcájában, a Gschwind-féle szeszgyárban, ahol édesapja „főmester” volt. Elemi iskoláit — ő be szegény volt akkoriban Pest városa iskolák dolgában — a József-fiárvaházban végezte Barczen Lajos igazgatósága alatt, de édesapjának korán közbejött halála után már *tízéves* korában tanulónak kellett mennie Schmutzler Vencel könyvkötőmesterhez (a József-tér és Harminczad-utca sarkán).

Főlszabadítása 1875 február 25-én történt meg Geller József könyvkötő-ipartestületi elnök lakásán. Ünnepeztünk minden örömét főnkre zúzta azonban édesanyjának halálhíre. Kifőző öröm és lesújtó gyász egy napon!

Nováitzky János ekkor még nem volt tízenöt éves, de már át kellett vennie az összes családfelei gondokat árván maradt kis testvérkéit illetőleg. Dolgozott, sokat és ernyedetlenül!

Egy évet a tanítómesterénél töltött. 1876 és 1877-ben Bakits, Scher Manó és Hirhager Károlynál kondicionált, 1878 és 1879-ben a Légrády Testvéreknél a Nádor-utcában. Majd 1879 november 1-én belépett a Pesti Könyvnyomda Részvénytársasághoz, amely vállalatnak (háromesztendős pesti és bécsujhelyi katonáskodási idő megszakításával) mindmáig alkalmazottja.

Évek hosszú során dolgozott Novátszky János mint könyvkötő a vágógépek mellett, kitéve mindig annak, hogy a szórakozottság egy pillanataért esetleg egyik kezének elvesztésével fizet. Hát el is veszítette a jobb kezét, de — s ebben rejlik a sors különös játéka — nem a vágógépen való folytonos veszedelmekkel járó munkálkodása közben, hanem villanyos-szerencsétlenség következtében.

S ekkor, a szerencsétlenség után magasztosult ki Novátszky János jelleme: régi jókedve hajszálnyit sem változott, panaszos szót soh'sem hallani tőle, szemei ép oly derűsek, mint fiatalsága legboldogabb napjaiban.

Mert boldogságban is volt része az ünnepeltünknek. 1887 februárjában vezette oltárhoz Tatarek Borbálát, ki az idők folyamán tizenegy gyermekkel ajándékozta meg jó Novátszky Jánost. A tizenegy gyermek közül — sajna — ma már csak két fia és két leánya él; hat gyermeke kicsiny korban halt el; egy pedig, a 19 esztendőös Béla, 1914 karácsonyán elesett. Ó be hányfélekép is hoztunk áldozatot mi szegény munkások a hazának!

W I R T H K Á R O L Y

könyvkötő munkástársunk bár hatvanhat évet morzsoló le már, de élte csöndes és zajtalan, több mint ötven esztendeje kizárólag az ernyedetlen munkára szorítkozó.

1856-ban született Budán, az akkoriban még kies és barátságos Tabánban, amelynek szűk kis utcácskáiból s muskályos házikóiból rács és német idiomák szűrődtek szerke; magyar csak nagyon-nagyon elvétve.

Wirth Károly ott nevelkedett, ott járta végig a maga német iskoláját, de a mellett megtanult magyarul is, s mindenek fölött emberül kivette részét a magyar hazáért való fizikai munkálkodásból.

1869-ben állott be tanulóknak Horváth Imre vármegye-utcai könyvkötő-mesterhez, s végigküzdvén magát a régi-módi inasévek valamennyi strapáján és megaláztatásán, 1873-ban fölszabadult. Három esztendeig még a tanító-mesterénél maradt, majd átment Geller Józsefnek kitűnő hírnevű kecskeméti-utcai könyvkötészetébe, ahol jó négy esztendő fölött el a legváltózatósabb munkával.

A lovag Falk Zsigmond igazgatása alatt álló Pesti Könyvnyomda Részvénytársaságnak a jobb megélhetési viszonyok s egyéb körülmények következtében nagy volt a vonzóereje ez időben Budapest nyomdászaira s könyvkötőire; Wirth Károly is kapva kapott az alkalmon, midőn

1881 szeptemberében lehetősége nyílt a beléphetésre ez intézet kötelékébe. Több mint negyven esztendeje ennek, s Wirth munkástársunk — négy-esztendőös megszakítást leszámítva — ezt az egész hosszú időt e vállalat szolgálatában töltötte el, híven és jókedvűen dolgozgatva ma is, csak úgy mint fiatal korában.

Családi élete is nyugodt és kellemetes volt ünnepelfűnknek. 1885-ben nősült, gyermekei nincsenek; szelid és boldog egyhangúság aranyozza be az öreg házaspár napjait!

Országos Széchényi Könyvtár

A Pesti Könyvnyomda R.-T. Személyzete:

Andris József	Goldfinger Szerén	Lang Anna	Schandl Mária
Arnstein Henrik	Sönczi József	Loidl Ödön	Schnabl Boldizsárné
Bartl János	Sreil Henrik	Ludmányi Lajos	Schwandtner Károlyné
Bartos Géza	Grócz Ernő	Luszt Sándor	Soós Béla
Bartza Öszkár	Srolig László	Máhr Anna	Steinhübel Vilmosné
Bencze László	Groszmann Vilmos	Mahr Ferenc	Steininger Sándor
Bere Károly	Gruber Róza	Majtényi Lajos	Szegő Alajos
Berger Dezső	Syurcsik János	Matmann József	Szehr Katalin
Blitz Fanny	Hajek Ferencné	Matyaga Márton	Szeniczai Mihály
Blumenthal Ilona	Herczmanszky István	Medetz Gusztáv	Szentirmai László
Bon Antónia	Hirsch Ferenc	Mészárovs Katica	Szikora János
Boros Lászlóné	Hoffmann Antal	Meszner Ilona	Tanay József
Bótos Zsófia	Hollner István	Mihályffy Gyula	Tancza Margit
Brenner Márton	Horváth Ferenc	Molnár László	Thauer László
Brunner Adolf	Horváth Jánosné	Moravetz Ferenc	Tibai Erzsébet
Brunner Ignác	Hovanyetz Ferenc	Nagy István	Tibai Pál
Csuvik István	Hulley Johanna	Nagy Kálmán	Tóth Gáspár
Daubek József	Huszár Kornélia	Nebahaly József	Turcsányi Józsefné
Dékány Anna	Huszár Mária	Neumann Sándor	Tüskés Mihály
Dinovits Ferenc	Jándy Imre	Niklay Mariska	Ungváry István
Dobler Irma	Janecka Antal	Noske Gyula Ernő	Urbanek Károly
Dvorcsák Andrásné	Janecka Béla	Novák László	Veréb Vilmos
Dvorzsák Antalné	Jászay Gyula	Nováczky János	Vidovics Matild
Epstein Dezső	Jatzkó Győző	Patacsik Károly	Vogl Vilmos
Erdős Jenő	Juricskai Artur	Paudler Katalin	Vojnár János
Faltusz Józsa	Kapuváry István	Paulich János	Vormündl Antal
Faludi László	Kávássy Géza	Paulich Jánosné	Vörös Pál
Faludi Lászlóné	Kellner Etel	Pawlicsek Ferenc	Vörös Vilmos
Fauszek Károly	Klicher László	Pénzes Sándor	Vrassovits Mária
Fekete Gézné	Kiss Vilma	Pintér Fanny	Waldmann Zsigmond
Forgács István	Kitzinger Antal	Pollák Ármin	Wéber György
Freiberg Adolf	Knorr Teréz	Preiszl Józsefné	Weninger Józsefné
Früstük Rezső	Kozdera Gyula	Propper Jenő	Wenkó Ferenc
Fuhrmann Márkus	Kozári János	Puccetti Adolf	Wiesenbergné Jenő
Salambos Paula	Kozári Jánosné	Reichenberg Ármin	Wikidal Gizella
Gawel Gyula	Kránitz István	Reichmann Lajos	Winkler József
Geiszler János	Kuhn Etel	Rohrmann Borbála	Wirth Károly
Geiszt Lajos	Kujarik Ernő	Saly Ferenc	Wlach Károly
Gerbán József	Ladányi József	Schäffer Ilona	Zahumenszky Géza
Gernedl Erzsébet	Ladányi József ifj.	Schäffner Rezsőné	Zimmermann Adolf
Goldfinger Frida	Lamár Mária	Schandl Emilné	Zsámboky Konrád

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

PESTI KÖNYVNYOMDA
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

(Dr. Falk Zsigmond, V. Hold-u. 7.)

